

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Alisa Lahtinen

**Koulutuksen järjestäjän vastuu edistää
vammaisten lasten yhdenvertaisuutta kohtuullisin
mukautuksin**

Johtamisen akateeminen yksikkö
Julkisoikeus, kandidaatintutkielma
Hallintotieteiden kandidaatti

Vaasa 2026

VAASAN YLIOPISTO**Johtamisen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Alisa Lahtinen		
Tutkielman nimi:	Koulutuksen järjestäjän vastuu edistää vammaisten lasten yhdenvertaisuutta kohtuullisin mukautuksin		
Tutkinto:	Hallintotieteiden kandidaatti		
Opintosuunta:	Julkisoikeus		
Työn ohjaaja:	Tiina Petrelius		
Valmistumisvuosi:	2026	Sivumäärä:	41

TIIVISTELMÄ:

Vammaiset lapset kohtaavat jokapäiväisessä elämässään monia fyysisiä, asenteellisia ja normeihin liittyviä esteitä ja vammaiset ihmiset kokevat syrjintää eri ilmenemismuodoissa yhteiskunnassamme. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten voimassaoleva lainsäädäntö pyrkii ennaltaehkäisemään vammaisten ihmisten ja etenkin vammaisten lasten syrjintää ja eriarvoisuutta.

Tutkielmassa tarkastellaan koulutuksen järjestäjän velvollisuutta edistää vammaisten lasten yhdenvertaisuutta kohtuullisin mukautuksin. YK:n vammaisyleissopimuksen 2 artiklassa määritellään kohtuullisten mukautusten olevan yksittäisissä tapauksissa tarpeen mukaan toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä sekä toimilla ei saa olla kohtuutonta taikka suhteetonta rasitetta. YK:n määritelmän mukaan kohtuullisilla mukautuksilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia ja käyttää kaikkia ihmis- ja perusoikeuksia yhdenvertaisesti muiden henkilöiden kanssa. Yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentissa velvoitetaan muun muassa koulutuksen järjestäjää tekemään asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa esimerkiksi saada koulutusta. Yhdenvertaisuuslain 15.2 §:ssä mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan ensisijaisesti huomioon vammaisen ihmisen tarpeet ja lisäksi 1 momentissa tarkoitetun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Tutkielmassa havaittiin, että yhdenvertaisuuslain esitöiden perusteluiden suppea tulkinta kohtuullisten mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa verrattuna vammaisyleissopimuksen laajempaan tulkintaan voi vaikeuttaa joissakin tapauksissa koulutuksen järjestäjän harkintaa mukautuksia myönnettäessä. Tutkimuksessa havaittiin siis, että yhdenvertaisuuslakia voisi selkeyttää ja yhtenäistää vammaisyleissopimuksen laajan tulkinnan suuntaa kohti kohtuullisten mukautusten kohtuullisuuden arvioinnissa. Tämä voisi edistää vammaisten lasten tosiasiallista yhdenvertaisuutta koulutuksen saamisessa.

AVAINSANAT: yhdenvertaisuus, syrjintäkiellot, vammaisuus, lapset, ihmisoikeudet, kohtuulliset mukautukset, koulutuksen järjestäjä

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Vammaisten lasten yhdenvertaisuus	8
2.1	Vammaisuuden ja lapsen oikeudelliset määritelmät	8
2.2	Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö vammaisten lasten näkökulmasta	12
2.3	Muodollinen ja tosiasiallinen yhdenvertaisuus	16
3	Koulutuksen järjestäjän velvoite kohtuullisiin mukautuksiin	18
3.1	Lapsen oikeus koulutukseen sekä perusopetukseen perusoikeutena	18
3.2	Koulutuksen järjestäjän yhdenvertaisuuden edistämisvelvoite	19
3.3	Kohtuulliset mukautukset, niiden myöntäminen ja toteuttaminen	26
4	Johtopäätökset	33
	Lähteet	36

Lyhenteet

CRPD	Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26–27/2016)
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 18–19/1990)
KP-sopimus	Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 7–8/1976)
PerOpL	Perusopetuslaki 628/1998
PL	Suomen perustuslaki 731/1999
TSS-sopimus	Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/1976)
YhdenvertL	Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014
YK	Yhdistyneet kansakunnat
VammaispalveluL	Vammaispalvelulaki 675/2023

1 Johdanto

Tutkielman aiheena on koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää vammaisten lasten yhdenvertaisuutta kohtuullisten mukautusten näkökulmasta. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on riippumaton ja itsenäinen viranomainen sekä hänen tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain noudattamista, edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää¹. Yhdenvertaisuusvaltuutetun vuoden 2024 vuosikertomuksessa kerrotaan koulutuksen ja kasvatuksen sektorilla keskeisiä teemoja olevan muiden muassa vammaisille oppilaille tehtävät mukautukset sekä erityisesti myös vammaisuuteen liittyvät häirintää koskevat yhteydenotot ovat näyttäneet lisääntyneen². Vuoden 2024 vuosikertomuksessa todetaan suurimman osan yhteydenotoista koskeneen vammaisuutta tarkastellessa yhteydenottoja syrjintäperusteittain³. Yhteydenottojen määrää selittää erilaiset kohtuullisia mukautuksia koskevat kysymykset sekä yhteiskunnan rakenteista ja asenteista aiheutuvat välillisesti syrjivät toimintakäytännöt, joita eri tavalla vammaiset ihmiset joutuvat kohtaamaan⁴.

Vammaiset ihmiset kohtaavat syrjintää monissa eri ilmenemismuodoissa ja kokevat yhteiskuntamme monesta eri näkökulmasta katsoen eriarvoiseksi. Vammaiset lapset kohtaavat jokapäiväisessä elämässään useita fyysisiä, asenteellisia sekä normeihin liittyviä esteitä⁵. Selvityksessä vammaisten syrjintäkokemuksista arjessa todetaan, että huomattavasti harvempi vammaisen henkilö syrjintää kohdatessaan kokee tietävänsä oikeutensa tai on tietoisia olemassa olevista oikeusturvaelimitystä sekä syrjintäkokemuksista jätetään ilmoittamatta, sillä selvitykseen vastaajat eivät usko sen johtavan mihinkään⁶. Tutkielmassa pyrin selvittämään, miten voimassa oleva kansallinen sekä muu soveltuva lainsäädäntö pystyy säännöksiin ennaltaehkäisemään vammaisten lasten syrjintää ja eriarvoisuutta yhteiskunnassa.

---

¹ Kortteinen, 2025, s. 369.

² Yhdenvertaisuusvaltuutetun vuosikertomus 2024, s. 17.

³ Yhdenvertaisuusvaltuutetun vuosikertomus 2024, s. 18.

⁴ Yhdenvertaisuusvaltuutetun vuosikertomus 2024, s. 18–19.

⁵ Pekkarinen & Schalin, 2021, s. 4.

⁶ Yhdenvertaisuusvaltuutettu, 2016, s. 101.

Tutkielman tutkimuskysymyksenä on: Mitä velvollisuuksia yhdenvertaisuuslaki ja muu soveltuva lainsäädäntö kohtuullisista mukautuksista asettavat koulutuksen järjestäjälle edistääkseen vammaisten lasten yhdenvertaisuutta? Tutkielmassa keskityn koulutuksen järjestäjän vastuuseen edistää yhdenvertaisuutta vammaisten lasten kohdalla. Keskityn työssäni peruskoulutukseen ja rajaan aiheen vielä keskittymään etenkin kohtuullisiin mukautuksiin tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistämiskeinona. YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26–27/2016) 2 artiklassa määritellään kohtuullisen mukauttamisen tarkoittavan yksittäisissä tapauksissa ja tarvittaessa toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä, joilla ei aiheuteta suhteetonta taikka kohtuutonta rasitetta ja joilla varmistetaan vammaisten henkilöiden mahdollisuus nauttia ja käyttää kaikkia ihmis- ja perusoikeuksia yhdenvertaisesti muiden henkilöiden kanssa. Yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014) 6 §:ssä säännellään koulutuksen järjestäjän yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuudesta ja 15 § sääntelee taas kohtuullisista mukautuksista vammaisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi.

Tutkielman tutkimusmenetelmänä on lainoppi eli oikeusdogmatiikka. Lainopilla oikeustieteellisen tutkimuksen suuntauksena tarkoitetaan voimassa olevan oikeuden tulkintaa ja systematisointia⁷. Tutkimuksessa pyritään selventämään, miten voimassa olevaa lainsäädäntöä tulisi tulkita kohtuullisia mukautuksia myöntäessä. Tutkimus ulottuu julkisoikeuden oikeudenaloilla hallinto-oikeuteen sekä perus- ja ihmisoikeudelliseen ulottuvuuteen. Tutkielmassa on tarkoitus tutkia muun muassa Suomen perustuslakia (731/1999), YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista (SopS 59-60/1991), perusopetuslakia (628/1999), yhdenvertaisuuslakia ja YK:n yleissopimusta vammaisten henkilöiden oikeuksista.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä veloitetaan viranomaisia, koulutuksen järjestäjiä, työnantajia ja tavaroiden tai palvelujen tarjoajia tekemään asianmukaiset ja siinä

---

⁷ Määttä & Paso, 2022, s. 3.

tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset. Väitöskirjoja ei juurikaan löydy kohtuullisiin mukautuksiin liittyen, jos tarkastellaan kaikkia eri toimijoita, joita yhdenvertaisuuslaki velvoittaa tekemään kohtuullisia mukautuksia. Koulutuksen järjestäjän veloitteeseen tehdä kohtuullisia mukautuksia on myös aika rajallisesti juuri pro gradu -tutkielman tasoisia opinnäytetöitä. Tästä esimerkkinä on Laura Salmen pro gradu -tutkielma *Vammaisen lapsen osallisuuden toteutuminen perusopetuksessa yhdenvertaisuuden näkökulmasta*. Oikeustieteellisistä artikkeleista liittyen kohtuullisiin mukautuksiin voisi mainita Toomas Kotkaksen artikkelin, joka käsittelee kohtuullisten mukautusten toteuttamista sosiaaliturvajärjestelmässä⁸. Kreeta Pölösen artikkeli, joka muun muassa käsittelee myös sitä, että minkälainen merkitys kohtuullisista mukautuksista sääntelevällä lainsäädännöllä on oppimisen tukea koskevan sääntelyn kokonaisuudessa, toimi tietynlaisena innoituksena alkaa tutkia juuri koulutuksen järjestäjän veloitteita tehdä kohtuullisia mukautuksia yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi vammaisten ihmisten kohdalla⁹.

Johdannon jälkeen käsitellään tutkielmassa keskeisimpiä käsitteitä tutkielman kannalta. Keskeisistä käsitteistä määritellään vammaisuuden ja lapsen oikeudelliset käsitteet, yhdenvertaisuutta ja syrjinnän kieltoa vammaisten lasten näkökulmasta sekä muodollisen ja tosiasiallisen yhdenvertaisuuden käsitteet. Kolmannessa pääluvussa käsitellään tutkielmassa koulutuksen järjestäjän vastuuta edistää yhdenvertaisuutta kohtuullisin mukautuksin. Tutkielmassa tarkastellaan kolmannessa pääluvussa perusopetusta perusoikeutena ja lapsen oikeutta koulutukseen sekä koulutuksen järjestäjän veloitetta kohtuullisiin mukautuksiin. Lopuksi tutkielmassa esitetään johtopäätökset ja vastataan asetettuun tutkimuskysymykseen.

---

⁸ Kotkas, T. (2020). Kohtuulliset mukautukset sosiaalijärjestelmässä. *Lakimies*, 1, s. 822–844.

⁹ Pölönen, K. (2022). Oppimisen tuen sääntely esi- ja perusopetuksessa – yhdenvertaisuutta mutta mitä, miten ja kenelle? *Oikeus*, 51:2, s. 225–254.

2 Vammaisten lasten yhdenvertaisuus

2.1 Vammaisuuden ja lapsen oikeudelliset määritelmät

Työssäni tarkastelen nimenomaan vammaisiin lapsiin kohdistuvaa velvoitetta edistää yhdenvertaisuutta koulutuksen järjestäjän taholta, joten on olennaista määritellä vammaisuuden ja lapsen määritelmät. Vammaisuutta voidaan määrittää lääketieteellisestä, sosiaalisesta ja oikeusperustaisesta näkökulmasta¹⁰. Vammaisuuden kuvaamisessa on siirrytty hiljalleen yhteiskunnassamme sosiaaliseen malliin, joka tarkoittaa vammaisuuden ymmärtämistä henkilön suhteena ympäröivään yhteiskuntaan¹¹. Oikeusperustaisessa ajattelutavassa katsotaan vammaisilla ihmisillä olevan samat oikeudet kuin muilla ihmisillä ja vammaisten henkilöiden pitäisi voida osallistua yhteiskunnan toimintaan yhdenvertaisesti niin kuin muutkin ihmiset¹². Suomen vammaispolitiikan mukaan vammaisuuden määrittelyn lähtökohtana on se, että vammaisuus johtuu ympäristön esteiden ja yksilön välisestä vuorovaikutuksesta¹³.

Eri laeissa on annettu erilaisia määritelmiä vammaisuuden käsitteelle, eikä sille ole myöskään täsmällistä oikeudellista määritelmää¹⁴. Esimerkkinä vammaisuuden käsitteen oikeudellisesta määritelmästä on vammaisyleissopimuksen määritelmä. Vammaisyleissopimuksessa 1 artiklan toisessa kappaleessa määritellään vammaisuuden käsite. Tämän määritelmän mukaan vammaisia henkilöitä ovat henkilöt pitkäaikaisen ruumiillisen, henkisen, älyllisen tai aisteihin liittyvän vamman kanssa, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisen yhteiskunnan toimintaan yhdenvertaisesti muiden ihmisten kanssa. Näkemys vammaisuudesta yksilön ja yhteiskunnan välisenä suhteena sekä oikeusperustainen ajattelutapa ovat saaneet ilmauksensa vammaisyleissopimuksesta¹⁵.

---

¹⁰ Schalin & Pekkarinen, 2021, s. 15.

¹¹ Nurmi-Koikkalainen, 2017, s. 10.

¹² Nurmi- Koikkalainen, 2017, s. 10.

¹³ HE 284/2014 vp, s. 24.

¹⁴ HE 19/2014 vp, s. 67.

¹⁵ Nurmi-Koikkalainen, 2017, s. 10.

Vammaisyleissopimuksen johdannon e-kohdassa todetaan vammaisuuden kehittyväksi käsitteeksi ja vammaisuuden olevan seurausta sellaisesta vuorovaikutuksesta vammaisten henkilöiden, asenteista ja ympäristöstä johtuvien esteiden välillä, joka estää vammaisten ihmisten täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisen yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden ihmisten kanssa. Vammaisuuden voidaan katsoa siis olevan evolutiivis-dynaaminen käsite, sillä vammaisyleissopimuksen keskeisenä tavoitteena on ollut käsittää vammaisuus mahdollisimman laajasti sekä huomioida mahdolliset yhteiskunnalliset muutokset¹⁶. Hallituksen esityksessä todetaan, ettei vammaisyleissopimuksen tarkoituksena ole rajata pois minkäänlaista vammaisuutta vammaisyleissopimuksen soveltamisen ulkopuolelle, sillä yksityiskohtaiset määrittelyt eivät ole toimivia, kun yhteiskunta kehittyy ja muuttuu jatkuvasti. Täten vammaisyleissopimuksen artiklassa on vain kuvaus henkilöryhmästä, jota on tarkoitettu yleissopimuksella katettavan¹⁷.

Vammaisuus voi johtua esimerkiksi tapaturmasta, onnettomuudesta, kroonisesta sairaudesta johtuvasta vammautumisesta tai se voi olla syntyperäistä¹⁸. Vammaisuuden kriteerit voi täyttää myös pitkäaikainen, parantuva taikka parantumaton sairaus, mikäli se estää henkilön täysimääräisen osallistumisen yhteiskunnan toimintaan esimerkiksi työelämässä¹⁹. Vammaisuuden arviointi edellyttää siis aina yksilöllistä ja tapauskohtaista tarkastelua, sillä vammaisyleissopimuksen lähtökohtana ei ole lääketieteellinen diagnoosipohjainen määrittely²⁰. YK:n vammaisyleissopimuksen 1 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen vaurioiden ei tarvitse olla pysyviä, joten kaikkia pitkäaikaisiakaan sairauksia ei välttämättä pidetä vammaisuutena²¹. Hallituksen esityksessä todetaankin yleissopimuksen sanamuodon sallivan, että sopimusta tulkitaan vammaisilla henkilöillä tarkoittavan muitakin kuin pitkäaikaisesti vammautuneita. Vammaisyleissopimuksen

---

¹⁶ Anttila, 2025, s. 185.

¹⁷ HE 284/2014 vp, s. 23.

¹⁸ Anttila, 2025, s. 185.

¹⁹ Anttila, 2025, s. 185.

²⁰ Anttila, 2025, s. 186.

²¹ Anttila, 2025, s. 186.

mukaan vammaisia henkilöitä voivat olla esimerkiksi ne, joilla on vaikeusasteeltaan vaihteleva ja kestoaltaan pitkäaikainen toimintarajoite, muistisairaat, kehitysvammaiset sekä mielenterveyskuntotutjat.²²

Vammaisuuden käsitteen oikeudellinen määritelmä löytyy myös kansallisessa lainsäädännössä vammaispalvelulaista (675/2023). Vammaispalvelulain 2 §:n mukaan vammaispalvelulakia sovelletaan erityispalveluiden järjestämiseen niille vammaisille henkilöille, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen fyysisen, kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen tai aisteihin liittyvän toimintarajoitteen takia välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä. Palveluita järjestetään vammaispalvelulain mukaan ainoastaan silloin, mikäli muussa lainsäädännössä tarkoitetut palvelut eivät ole sopivia ja riittäviä ottaen huomioon henkilön yksilöllisen palveluntarpeen ja edun (VammaispalveluL 2.1 §).

Lapsen oikeuksien sopimuksessa 1 artiklassa todetaan lapsen tarkoittavan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapsen soveltuvien lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aiemmin. Lapsen oikeuksien sopimuksen 1 artiklan sanamuoto lapsuuden alkamisajankohdasta on avoin, sillä artiklan luonnostelijat välttivät tarkoituksellisesti ottamasta kantaa raskaudenkeskeyttämiseen ja muihin syntymää edeltäviin kysymyksiin, jotka olisivat voineet uhata yleissopimuksen yleismaailmallista hyväksymistä²³. Lasten oikeuksien toteutumisesta ja syntymättömän lapsen oikeuksien suojaamista on mahdollisuus säätää kansallisessa lainsäädännössä kattavammin verrattuna lapsen oikeuksien sopimukseen²⁴. Yleissopimuksessa lapsuus päättyy 18-vuotispäivänä, poissulkien valtiot, joissa täysi-ikäisyys saavutetaan aikaisemmin²⁵.

Vaikka lapsi on tunnustettu itsenäiseksi oikeussubjektiksi, lapsilta puuttuu kyky huolehtia oikeuksiensa toteutumisesta yhdenvertaisesti samalla tavalla kuin aikuiset ja täten heillä

---

²² HE 284/2014 vp, s. 23–24.

²³ Hetemäki, 2011, s. 15.

²⁴ Hakalehto, 2025, s. 52.

²⁵ Hetemäki, 2011, s. 15.

on erityinen oikeus tulla oikeudellisesti huolehdituksi²⁶. Vammaisen lapsi voi tarvita vielä enemmän tukea omien asioidensa huolehtimisessa ja oikeuksiensa toteutumisessa. Ylipäänsä vammaiset ihmiset kohtaavat herkästi syrjintää, jolloin vammaiset lapset ovat alun perinkin kahdesta eri syystä haavoittuvassa asemassa ja täten vammaisten lasten oikeuksien toteutumiseen tulisi kiinnittää huomiota erityisesti²⁷. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen johdannossa kerrotaan vuonna 1959 julkaistusta lapsen oikeuksien julistuksesta, jossa kerrotaan lapsen tarvitsevan niin ennen kuin jälkeen syntymänsä tarvitsevan erityistä suojelua ja huolenpitoa henkisen ja ruumiillisen kypsyttömyytensä takia.

län asettaminen joidenkin oikeuksien saamiseksi tai suojelutoimenpiteiden menettämiseksi on monitahoinen asia, kun toisaalta tulee kunnioittaa oikeuksien kohteena olevan lapsen kehitystasoa ja toisaalta taas valtion tulee tarjota lapselle erityissuojelua²⁸. Lapsen oikeuksien komitea pitääkin tärkeänä, että valtiot asettavat lainsäädännössään ikärajoja, joilla suojataan alaikäisiä esimerkiksi heidän kehitykselleen vahingolliselta työltä²⁹. Ikärajojen määrittäminen on tarpeellista myös sen kannalta, että alaikäiset ovat oikeutettuja toimimaan itsenäisesti ilman huoltajilta tarvittavaa suostumusta esimerkiksi oikeudenloukkausta koskevan valituksen tekemiseksi³⁰.

Kansallisessa lainsäädännössä lastensuojelulain (417/2007) lapsen ja nuoren määritelmä on samankaltainen kuin YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa. Lastensuojelulain 6 §:ssä määritellään lapsen olevan alle 18-vuotias ja nuoren olevan 18–22-vuotias. Lapsen ja nuoren määrittely eri kategorioihin lastensuojelulaissa voi selittyä alaikäisyyttä ja täysikäisyyden saavuttamista koskevaan lainsäädäntöön³¹. Suomesta puuttuu erityinen laki lapsuuden loppumisen tai aikuisuuden alkamisen alkamisajankohdasta, ja yhtenä syynä

---

²⁶ Hakalehto, 2025, s. 3.

²⁷ Ahola ja muut, 2019, s. 422.

²⁸ Hetemäki, 2011, s. 15.

²⁹ Hakalehto, 2025, s. 51.

³⁰ Hakalehto, 2025, s. 51.

³¹ Hetemäki, 2011, s. 25.

voidaan pitää sitä, ettei ihmisoikeudet taikka perusoikeudet päde vasta silloin, kun henkilö on täysi-ikäinen³².

2.2 Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö vammaisten lasten näkökulmasta

Perustuslain 1 §:n 2 momentissa todetaan valtiosäännön turvaavan ihmisarvon loukkaamattomuuden, yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistävän oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Valtiosäännön säännös ilmaisee muun muassa hallitusmuodon arvoperustan³³. Oikeudenmukaisuus yhteiskunnassa on yksi perustuslain 1 §:n 2 momentissa mainittu perusoikeusjärjestelmän tausta-arvo, joka voidaan liittää etenkin yhdenvertaisuutta sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeviin säännöksiin perustuslain toisessa luvussa³⁴.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa sekä mielivallan kieltö sisältyy yhdenvertaisuussäännökseen³⁵. Perustuslain 6 §:n 2 momentti pitää sisällään syrjintäkiellon³⁶. Perustuslaissakin on katsottu kiellettyä erotteluperusteena olevan vammaisuus sekä ikä, joka voidaan liittää tietyllä tapaa myös lapsiin. Yhdenvertaisuuslain 8 § sisältää myös syrjintäkiellon, ja yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä on myös muun muassa vammaisuuden ja iän katsottu olevan kiellettyä erotteluperusteena. Perustuslain 6 §:n 3 momentissa todetaan, että lapsia tulisi kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä, ja lasten tulisi saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaan. Täten lapsia tulisi kohdella toisiinsa ja aikuisiin nähden tasa-arvoisina ihmisinä, joilla on lähtökohtaisesti

---

³² Hetemäki, 2011, s. 25.

³³ HE 309/1993 vp, s. 42.

³⁴ Ojanen & Scheinin, (2010). Yksittäiset perusoikeudet: 1. Suomen valtiosäännön peruseriaatteet (PL 1 §) – Oikeudenmukaisuuden edistäminen yhteiskunnassa.

³⁵ HE 309/1993 vp, s. 42.

³⁶ Ojanen & Scheinin, 2010, Yksittäiset perusoikeudet: 2. Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö (PL 6 §) – Syrjinnän kieltö (2 momentti) .

yhtäläiset perusoikeudet³⁷. Täten myös perustuslaissa turvataan vammaisten lasten yhdenvertaisuus sekä perusoikeudet kuuluvat yhdenvertaisesti vammaisille lapsille.

Vammaisyleissopimus ja lapsen oikeuksien sopimus ovat ihmisoikeussopimuksia, joissa säädetään lapsien ja vammaisten ihmisten perustavanlaatuisista oikeuksista³⁸. Vammaisyleissopimuksen ja lapsen oikeuksien sopimuksen ohella on myös muita lapsia ja vammaisia lapsia koskevia ihmisoikeussopimuksia, joissa säädetään yleisesti kaikille henkilöille kuuluvista oikeuksista³⁹. Ihmisoikeuksilla tarkoitetaan jokaiselle henkilölle kuuluvia perustavanlaatuisia oikeuksia ja ihmisoikeuksien tavoitteena on turvata jokaiselle ihmisarvoinen elämä, perustoimeentulon turvaaminen sekä yhteiskunnallisten osallistumismahdollisuuksien takaaminen⁴⁰.

Euroopan ihmisoikeussopimuksessa (SopS 18–19/1990) 14 artiklassa säännellään syrjinnän kiellostä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklassa todetaan, että yleissopimuksen tunnustetut oikeudet ja vapaudet taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumisen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää. Vammaisuudesta maininta 14 artiklan syrjintäperusteiden joukossa puuttuu Euroopan ihmisoikeussopimuksesta⁴¹. Kansalaisyhteisöoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 7–8/1976) 2 artiklassa veloitetaan sopimusvaltioita sitoutumaan siihen, että ne kunnioittavat ja takaavat jokaiselle alueellaan olevalle ja oikeuspiiriinsä kuuluvalle yksilölle kyseisessä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet ilman minkäänlaista syrjintää. Myös taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (SopS 6/1976) 2

---

³⁷ Ojanen, 2025, s. 21.

³⁸ Helander & Vahtera, 2021, s. 33.

³⁹ Helander & Vahtera, 2021, s. 33.

⁴⁰ Kuosma, 2018, s. 13.

⁴¹ Kuosma, 2018, s. 27.

artiklassa turvataan yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet ja vapaudet kaikille ilman minkäänlaista syrjintää.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 2 artiklan ensimmäisessä kappaleessa turvataan yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ja kiellettyä erotteluperusteena mainitaan muiden muassa vammaisuus. Lapsen oikeuksien 2 artiklan toisessa kappaleessa veloitetaan sopimusvaltioita ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin toimiin, jotta ne voivat suojella lasta kaikelta hänen vanhempiensa, laillisten huoltajiensa tai muiden perheenjäsentensä asemaan, toimintaan, mielipiteisiin tai vakaumuksiin perustuvalta syrjinnältä ja rangaistukselta. Yksi perustavanlaatuisista yleisperiaatteista lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanossa on syrjintäkielto lapsen oikeuksien komitean mukaan⁴². Lapsen oikeuksien komitea yleiskomentissaan vammaisten lasten oikeuksista toteaa vammaisyleissopimuksen 2 artiklassa kielletyn syrjinnän vammaisuuden perustella olevan ainutlaatuista ja tämän selittyvän myös vammaisten lasten ollessa yksi haavoittuvaisimmista lapsiryhmistä⁴³.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 2 artiklassa vaaditaan valtioita turvaamaan kaikki yleissopimuksen oikeudet ilman minkäänlaista syrjintää ja 23 artiklassa taas annetaan lisää ohjeistusta siitä, kuinka vammaisten lasten oikeudet tulisi toteuttaa⁴⁴. Lasten oikeuksien sopimuksen 23 artiklan ensimmäisessä kohdassa veloitetaan sopimusvaltioita tunnustamaan henkisesti tai ruumiillisesti vammaisen lapsen oikeuden saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä oloissa, jotka takaavat ihmisarvon, edistävät itseluottamusta ja helpottavat lapsen aktiivista osallistumista yhteisönsä toimintaan. Lapsen oikeuksien sopimuksessa 23 artiklan toisessa ja kolmannessa kohdassa tarkennetaan vammaisten lasten oikeutta tarvitsemaansa erikoishoitoon ja apuun⁴⁵. Lapsen oikeuksien sopimuksen 23 artiklan neljännessä kohdassa korostetaan,

---

⁴² Hetemäki, 2011, s. 27.

⁴³ Lapsiasiavaltuutettu, 2010, s. 3.

⁴⁴ Hetemäki, 2011, s. 246.

⁴⁵ Helander & Vahtera, 2021, s. 34.

että olisi tärkeää lisätä laajaa ja kattavaa tietoa koskien vammaisten lasten tarpeellista hoitoa ja tukea⁴⁶.

Vammaisyleissopimuksessa 1 artikla sisältää yleissopimuksen tarkoituksen, joka on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistää vammaisten henkilöiden synnynnäisen arvon kunnioittamista. Vammaisyleissopimuksen yleiset periaatteet määritellään sen 3 artiklassa, joita ovat muun muassa ihmisarvon kunnioittaminen, syrjimättömyys, osallisuus, erilaisuuden kunnioittaminen, mahdollisuuksien yhdenvertaisuus, esteettömyys ja saavutettavuus, tasa-arvo sekä etenkin lasten kannalta keskeinen lasten kehittyvien kykyjen ja identiteetin kunnioittaminen⁴⁷. Sopimusvaltioiden tulee sitoutua ja varmistaa kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien täysimääräinen toteutuminen kaikille vammaisille henkilöille sekä edistää sitä ilman minkäänlaista syrjintää vammaisuuden perusteella (CRPD 4 artikla). Vammaisyleissopimuksen 5 artiklassa säädetään vammaisten henkilöiden oikeudesta tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen. Hallituksen esityksen mukaan yhdenvertaisuus tarkoittaa ihmisten samanarvoisuutta erilaisuudesta huolimatta sekä yhdenvertaisuusperiaate velvoittaa yksilöiden ja yhteiskunnan kunnioittavan ihmisten moninaisuutta sekä huomioi yhdenvertaisuusperiaatteen toiminnassaan⁴⁸. Vammaisyleissopimuksen 12 artiklassa säännellään yhdenvertaisuudesta lain edessä.

Vammaisyleissopimuksen johdannon r-kohdassa taataan oikeus vammaisille lapsille nauttia jokaisesta ihmis- sekä perusoikeuksista samalla tavalla sekä yleissopimuksen sopimuspuolten toteuttavan lapsen oikeuksien sopimuksessa mainitut veloitteet, joihin sopimuspuolet ovat sitoutuneet. Myös vammaisyleissopimuksen 7 artiklan ensimmäisen kohdassa veloitetaan sopimuspuolia toteuttamaan kaikki tarvittavat toimenpiteet, jotta

---

⁴⁶ Helander & Vahtera, 2021, s. 34.

⁴⁷ Helander & Vahtera, 2021, s. 39.

⁴⁸ HE 284/2014 vp, s. 27.

varmistetaan oikeus vammaisten lasten nauttia kustakin ihmis- ja perusoikeudesta täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti yhdessä muiden lasten kanssa. Vammaisyleissopimuksen artikloja sovellettaessa tulisi ottaa huomioon myös vammaisia lapsia koskevat oikeudet koko yleissopimuksessa⁴⁹.

2.3 Muodollinen ja tosiasiallinen yhdenvertaisuus

Muodollinen yhdenvertaisuus tarkoittaa samanlaisten tapausten kohtelemista samalla tavalla⁵⁰. Kahta ihmistä tulee kohdella samalla tavoin ilman, että kiinnitetään huomiota henkilöiden mahdollisiin eroihin, ja jos he ovat samanlaisessa asemassa ratkaistavassa asiassa⁵¹. Esimerkkinä vammaisuus ei saa siis vaikuttaa ratkaisuun. Tosiasiallinen yhdenvertaisuus taas pyrkii poistamaan sellaista yhteiskunnassa esiintyvää tosiasiallista eriarvoisuutta, joka voi syntyä lainsäädännöstä, erilaisesta julkisen vallan ja yksityisten toimijoiden toiminnasta sekä myös erilaisista oikeudellisista, taloudellisista ja yhteiskunnallisista rakenteista⁵². Perustuslain yhdenvertaisuussäännös ei estä asettamasta yksilöitä tai väestöryhmiä toisia edullisempaan taikka epäedullisempaan asemaan, jos tälle on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävät perusteet⁵³. Eli toisin sanoen tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi tulee paikoitellen poiketa muodollisesta yhdenvertaisuudesta, mutta vain hyväksyttävän tarkoituksensa ja suhteellisuusperiaatteen rajoissa⁵⁴.

Vammaisyleissopimuksessa asetetaan sopimusvaltioille aktiivisia toimintavelvoitteita, joiden tarkoituksena on vammaisten henkilöiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden

---

⁴⁹ HE 284/2014 vp, s. 30.

⁵⁰ Ojanen, 2025, s. 12.

⁵¹ Ojanen & Scheinin, 2010, 2. Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö (PL 6 §): Johdanto – muodollinen yhdenvertaisuus.

⁵² Ojanen, 2025, s. 12.

⁵³ Tuori & Kotkas, 2023, s. 250.

⁵⁴ Ojanen & Scheinin, 2010, 2. Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltö (PL 6 §): Johdanto – tosiasiallinen yhdenvertaisuus.

saavuttaminen⁵⁵. Sopimusvaltioiden tulee lisäksi pidättäytymisen vammaisten henkilöiden suorasta syrjinnästä ryhtyä toimiin vammaisten henkilöiden aseman parantamiseksi⁵⁶. Sopimuspuolten tulee toteuttaa kaikki asianmukaiset toimenpiteet varmistaakseen kohtuullisten mukautusten tekeminen, jotta voidaan edistää yhdenvertaisuutta ja poistaa syrjintä (CRPD 5 art.). Vammaisten henkilöiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi tehtävät tarpeelliset erityistoimet eivät ole syrjintää⁵⁷.

Perustuslain 6 § ilmaisee siis perinteisen vaatimuksen oikeudellisesta eli muodollisesta yhdenvertaisuudesta sekä myös ajatuksen tosiasiallisesta yhdenvertaisuudesta⁵⁸. Säännös ei estä positiivista erityiskohtelua, jolla pyritään tosiasiallisen yhdenvertaisuuteen parantamalla jonkin ryhmän, kuten juuri lasten taikka vammaisten asemaa⁵⁹. Positiivisen erityiskohtelun avulla voidaan huolehtia esimerkiksi siitä, että muita huonommassa asemassa olevilla johonkin vähemmistöön kuuluvilla on tosiasiaassa samantlaiset mahdollisuudet toimia yhteiskunnan jäseninä samoin kuin enemmistöön kuuluvilla⁶⁰. Yhdenvertaisuuslain 9 §:n mukaan positiivista erityiskohtelua on sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen. Toimien oikeasuhteisuutta tulee aina arvioida tapaus- ja tilannekohtaisesti⁶¹.

---

⁵⁵ Helander & Vahtera, 2021, s. 38.

⁵⁶ Helander & Vahtera, 2021, s. 38.

⁵⁷ HE 284/2014 vp, s. 27.

⁵⁸ HE 309/1993 vp, s. 42.

⁵⁹ Tuori & Kotkas, 2023, s. 252.

⁶⁰ Nieminen & Ojanen, 2025, s. 216.

⁶¹ HE 19/2014 vp, s. 69.

3 Koulutuksen järjestäjän velvoite kohtuullisiin mukautuksiin

3.1 Lapsen oikeus koulutukseen sekä perusopetukseen perusoikeutena

KP-sopimus, EIS, TSS-sopimus, YK:n lapsen oikeuksia koskeva sopimus ja vammaisyleissopimus ovat tärkeimpiä Suomea sitovia koulutuksellisia oikeuksia käsittelevät ihmisoikeussopimukset⁶². TSS-sopimuksen 13 artiklassa tunnustetaan jokaisen oikeus opetukseen. Lapsen oikeuksien sopimuksen 28 artiklan ensimmäisessä kohdassa turvataan oikeus saada opetusta jokaiselle lapselle. Lapsen oikeuksien sopimuksen 28 artiklan ensimmäisessä kohdassa veloitetaan sopimusvaltioita turvaamaan tämä oikeus maksuttomana ja pakollisena perusasteen koulutuksena. Kaikki vammaiset lapset ovat oikeutettuja opetukseen, ja tämän lisäksi vammaisen lapsen koulutus tulisi järjestää siten, että lapsi saavuttaa mahdollisimman korkean yksilökohtaisen kehitystason, mikä tarkoittaa, että valtioiden tulisi pyrkiä tarjoamaan vammaisille lapsille tehokasta ja asianmukaista koulutusta normaaleissa kouluissa yhdessä vammattomien lapsien kanssa⁶³.

Vammaisyleissopimuksen 24 artiklan mukaan vammaisilla henkilöillä on oikeus koulutukseen. Sopimuspuolet veloitetaan varmistamaan osallistavan koulutusjärjestelmän kaikilla eri tasoilla ja myös elinikäisen oppimisen mahdollisuuden, jotta oikeus koulutukseen toteutuisi syrjimättä ja yhdenvertaisesti (CRPD 24 artikla). Vammaisyleissopimuksen 24 artiklan toisessa kohdassa veloitetaan sopimuspuolia varmistamaan, ettei vammaisuuden perusteella suljeta vammaisia henkilöitä yleisen koulutusjärjestelmän, eikä vammaisia lapsia maksuttoman ja pakollisen ensimmäisen tai toisen asteen koulutuksen ulkopuolelle. Vammaisyleissopimuksen 24 artiklan kolmannessa kohdassa veloitetaan sopimuspuolia mahdollistamaan vammaisille henkilöille elämänhallinnan ja sosiaalisen kehityksen taitojen oppimisen, jotta voidaan

---

⁶² Arajärvi, 2021, s. 104.

⁶³ Hetemäki, 2011, s. 311.

helpottaa vammaisten henkilöiden täysimääräistä sekä yhdenvertaista osallistumista koulutukseen ja yhteisöön⁶⁴.

Kansallisessa lainsäädännössä turvataan myös oikeus opetukseen. Perustuslain 16 §:ssä säännellään sivistyksellisistä oikeuksista. Perustuslain 16 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Perustuslain 16 § pitää sisällään siis subjektiivisen oikeuden maksuttomaan perusopetukseen⁶⁵. Perusopetuslain 4 §:ssä todetaan, kunnan olevan velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta. Perusopetuslain 30 §:n 1 momentin mukaan opetukseen osallistuvalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja oppilaanohjausta. Oppivelvollisuusikäisillä lapsilla on siis yhtäläinen oikeus päästä peruskoulutukseen, ja tämä oikeus on toteutettava lähtökohtaisesti samanlaisesti perusopetuslain mukaisena palveluna⁶⁶.

3.2 Koulutuksen järjestäjän yhdenvertaisuuden edistämiselvoite

Perustuslain 22 §:ssä veloitetaan julkista valtaa turvaamaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perustuslakivaliokunta katsoo perusoikeussäännösten vaikutuksien ulottuvan myös muuhun julkiseen toimintaan kuin pelkästään vain valtion nimissä tapahtuvaan julkiseen toimintaan⁶⁷. Lain esitöissä todetaan perusoikeuksien tosiasiallisen toteutumisen edellyttävän aktiivisia toimia, jolloin pelkästään perusoikeuksiin puuttumisesta pidättäytyminen ei riitä perusoikeuksien toteutumiseen käytännössä. Perustuslain 22 §:ssä ei määritellä keinoja turvaamisvelvollisuuden toteuttamiseksi, mutta keskeisinä keinoina voidaan pitää perusoikeuden käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön säätäminen sekä taloudellisten voimavarojen kohdentaminen⁶⁸.

---

⁶⁴ HE 284/2014 vp, s. 64.

⁶⁵ HE 309/1993 vp, s. 64.

⁶⁶ Pölönen, 2022, s. 226–227.

⁶⁷ PeVM 25/1994 vp s. 3.

⁶⁸ HE 309/1993 vp, s. 75.

Yhdenvertaisuuslain 1 §:ssä säädelään kyseisen lain tarkoituksesta, joka on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Yhdenvertaisuuden edistämiseksi viitataan yhdenvertaisuuden toteutumiseen käytännössä ja täten toimenpiteisiin, joilla pyritään ihmisten yhdenvertaisen kohtelun toteuttamiseen ja muihin verrattuna heikommassa asemassa olevien aseman parantamiseen, jotta saavutetaan tosiasiallinen yhdenvertaisuus⁶⁹. Yhdenvertaisuuslain lain tarkoitusta kuvaava säännös toteuttaa perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle säädettyä turvaamisvelvoitetta kieltämällä tietyn tyyppisen kohtelun syrjintänä, asettamalla varsinkin julkista valtaa edustavalle erityisiä velvoitteita edistää yhdenvertaisuuden toteutumista⁷⁰.

Yhdenvertaisuuslain 1 §:n määrittelemä lain tarkoituksen sisältämä vaatimus yhdenvertaisesta kohtelusta ja syrjinnän kieltä voidaan nähdä negatiivisia velvoitteita luovina normeina, jotka edellyttävät pidättäytymään syrjinnästä ja muusta epäyhdenvertaisesta kohtelusta⁷¹. Täten ei ole yksinään riittävää, että perusoikeuksia suojaavan lainsäädännön merkitys rajautuu yksinomaan julkista valtaa rajoittavaan negatiiviseen ulottuvuuteen⁷². Tämän lisäksi tarvitaan tosiasiallisten edellytysten luomista ja aktiivisia toimia, joilla suojataan yksilön oikeuksia ulkopuolisilta loukkauksilta, jotta yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltä toteutuu tosiasiallisesti⁷³. Tämän tavoitteen kannalta keskeisiä ovat yhdenvertaisuuslain 5–7 §:n säännökset viranomaisen, koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen sekä työnantajan velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta⁷⁴. Lisäksi tavoitteen toteutumista tukisivat yhdenvertaisuuslain 15 §:n säännös kohtuullisista mukautuksista vammaisten ihmisten yhdenvertaisen kohtelun toteuttamiseksi⁷⁵.

---

⁶⁹ HE 19/2014 vp, s. 54.

⁷⁰ Lavapuro, 2025, s. 56.

⁷¹ Lavapuro, 2025, s. 56.

⁷² Lavapuro, 2025, s. 56.

⁷³ Lavapuro, 2025, s. 56.

⁷⁴ HE 19/2014, vp, s. 54.

⁷⁵ HE 19/2014 vp, s. 54.

Yhdenvertaisuuslain 4 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjällä tarkoitetaan tässä laissa sitä, joka järjestää lakiin perustuvaa opetusta tai koulutusta. Yhdenvertaisuuslain 4 §:n 2 momentin mukaista koulutusta voi järjestää muun muassa kunta, kuntayhtymä, rekisteröity yhdistys tai säätiö taikka valtion liikelaitos tai valtion oppilaitos⁷⁶. Opetusta taikka koulutusta järjestetään muun muassa perusopetuslain mukaisesti⁷⁷. Perusopetuslain 4 §:ssä säännellään velvollisuudesta järjestää perusopetusta ja esiopetusta. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville 26 §:n 1 momentissa tarkoitetuille oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta (PerOpL 4 §).

Koulutuksen järjestäjän yhdenvertaisuuden edistämisveloitteesta säännellään yhdenvertaisuuslain 6 §:ssä. Yhdenvertaisuuslain 6 §:n 1 momentissa veloitetaan koulutuksen järjestäjää ja tämän ylläpitämää oppilaitosta arvioimaan toimintansa vaikutuksia eri väestöryhmiin sekä yhdenvertaisuuden toteutumista sen toiminnassa. Lisäksi koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen tulee ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen ehkäisemiseksi (YhdenvertL 6.1 §). Yhdenvertaisuuslain esitöissä todetaan, että yhdenvertaisuuden toteutumista voidaan arvioida esimerkiksi perusopetuslaissa säädetyn koulutuksen arvioinnin yhteydessä tai erillisessä menettelyssä. Yhdenvertaisuuden arvioinnissa on mahdollista kiinnittää huomiota esimerkiksi oppilaiden valintaperusteisiin, käytettävään oppimateriaaliin, häirintää ja koulukiusaamista ehkäiseviin toimiin, opetustilanteiden tasapuolisuuteen, opintosuoritusten arvioimiseen ja opettajien yhdenvertaisuusosaamiseen⁷⁸. Vuonna 2023 yhdenvertaisuuslain 6 §:n 1 momenttia muutettiin lisäämällä maininta edellytyksestä, jonka mukaan koulutuksen järjestäjän tulee arvioida toimintansa vaikutuksia erilaisiin väestöryhmiin⁷⁹. Lisäys momenttiin

---

⁷⁶ HE 19/2014 vp, s. 59.

⁷⁷ HE 19/2014 vp, s. 59.

⁷⁸ HE 19/2014 vp, s. 62.

⁷⁹ Anttila & Nieminen, 2025, s. 96.

konkretisoi koulutuksen järjestäjän velvoitetta arvioida yhdenvertaisuutta ja siten lisäys tukee koulutuksen järjestäjän yhdenvertaisuuden edistämismääräyksen toteutumista⁸⁰.

Yhdenvertaisuuslain 6 §:n 1 momentissa todetaan, että edistämistoimenpiteiden tulee olla tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhteisia. Yhdenvertaisuuden edistämistoimenpiteissä tulee huomioida oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet (YhdenvertL 6.1 §). Yhdenvertaisuuslain esitöissä todetaan edistämistoimenpiteiden olevan sellaisia toimia, joilla pyritään järjestämään opetus siten, että otetaan paremmin huomioon syrjinnän vaarassa olevien oppilaiden tarpeet. Nämä toimet voivat olla esimerkiksi toimia syrjinnän havaitsemiseksi, ennaltaehkäisemiseksi tai myös positiivista erityiskohtelua⁸¹.

Vammaisten henkilöiden oikeus koulutukseen turvataan vammaisyleissopimuksen 24 artiklassa. Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 9 todetaan vammaisilla lapsilla olevan yhtäläinen oikeus koulutukseen kuten muillakin lapsilla sekä oikeus koulutukseen tulee toteutua vammaisten lasten kohdalla ilman syrjintää missään muodossa⁸². Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea kertoo yleiskommentissa nro 4, että miljoonilta vammaisilta henkilöiltä evätään vieläkin oikeus koulutukseen, ja vielä useammilla ei ole mahdollisuutta yhtä laadukkaaseen koulutukseen eristettyinä ikäisistään henkilöistä⁸³. Yleiskommentissa kerrotaan, että oikeus inklusiiviseen koulutukseen toteutuu poistamalla tämän mahdollisuuden esteitä, kun keskitytään kaikkien oppilaiden täysimääräiseen ja tehokkaaseen osallistumiseen, esteettömyyteen ja saavutettavuuteen kaikkien oppilaiden kannalta sekä kaikkien oppilaiden läsnäoloon ja saavutuksiin, etenkin niiden, jotka ovat eri syistä jääneet koulutuksen ulkopuolelle tai ovat vaarassa syrjäytyä⁸⁴. Yleiskommentissa todetaan inklusiivisuuden tavoitteena olevan auttaa yhteisöjä, järjestelmiä ja rakenteita torjumaan syrjintää, hyväksymään

---

⁸⁰ HE 148/2022 vp, s. 64.

⁸¹ HE 19/2014 vp, s. 63.

⁸² Lapsiasiavaltuutettu, 2010, s. 15.

⁸³ Ihmisoikeuskeskus, 2016, s. 6.

⁸⁴ Ihmisoikeuskeskus, 2016, s. 9.

moninaisuutta, edistämään osallistumista sekä poistamaan oppimisen ja osallistumisen esteitä kaikilta⁸⁵.

Vammaisia lapsia tulee siis tukea erilaisilla toimilla, jotta he voivat osallistua yhdenvertaisesti opetukseen. Lapsen oikeuksien sopimuksessa tunnustetaan 23 artiklassa vammaisen lapsen oikeus saada muun muassa erikoishoitoa tai muuta apua, ja sopimusvaltioiden tulee suunnitella tällainen apu varmistamaan muun muassa vammaisen lapsen mahdollisuuden koulutukseen sekä koulunkäyntiin. Vammaisten henkilöiden tukeminen perustuu yhdenvertaisuusperiaatteeseen ja positiivisen erityiskohtelun periaatteeseen, jonka mukaan pysyvästä haitasta kärsivien asemaa on kohennettava siten, että tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuu⁸⁶.

Perusopetuslain ja opiskeluhuoltolain säännökset lapsen oikeudesta tukeen luovat oppimisen tuen sääntelyn perustan⁸⁷. Lapselle subjektiivisia oikeuksia ovat tukipalvelut, jotka mahdollistavat opetukseen osallistumisen⁸⁸. Opetukseen osallistumisen edellyttämien tuki- ja avustajapalvelujen järjestäminen sekä kustantaminen kuuluvat myös opetuksen järjestäjälle⁸⁹. Perusopetuslain nojalla voidaan myöntää koulutuksessa tarpeellisia opiskelun avustaja-, tulkitsemis- ja muita opetuspalveluja sekä apuvälineitä ja muita vammaispalveluja⁹⁰. Oppimista tukevat palvelut on kuitenkin pidettävä erillään käsitteellisesti kohtuullisista mukautuksista, sillä edellytysten täytyessä palveluita on myönnettävä myös yksittäiselle oppilaalle eikä niiden myöntämiseen liity samanlaista kohtuullisuusharkintaa kuin kohtuullisten mukautusten kohdalla⁹¹. Käytännön opetustyössä oppimisen tuki ja kohtuulliset mukautukset ovat silti toisiinsa rinnastuvia toimia ja järjestelyjä, joilla poistetaan esteitä osallistua opetukseen sekä autetaan oppimaan tietoja ja taitoja yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa⁹². Esimerkkinä

---

⁸⁵ Ihmisoikeuskeskus, 2016, s. 9–10.

⁸⁶ Arajärvi, 2021, s. 361.

⁸⁷ Pölönen, 2022, s. 230.

⁸⁸ EOA 745/4/16

⁸⁹ EOA 745/4/16.

⁹⁰ Arajärvi, 2021, s. 362.

⁹¹ Kotkas, 2020, s. 830.

⁹² Pölönen, 2022, s. 234.

kohtuullisten mukautusten ja oppimisen tuen rinnastumisesta on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tapaus, jossa autistiselta tytöltä oli evätty oikeus erityiseen tukeen kahtena ensimmäisenä vuotena peruskoulussa. EIT katsoi lapsen joutuneen syrjivän kohtelun kohteeksi EIS 14 artiklan syrjinnän kiellon ja yleissopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 2 artiklan mukaiseen oikeuteen koulutukseen perusteella sekä täten katsoi Italian valtion loukanneen tätä ihmisoikeutta. Tapauksessa EIT totesi EIS 14 artiklan soveltamisalaan kuuluvan myös vammaisuuteen perustuvan syrjinnän kiello sekä valtioiden velvollisuus varmistaa kohtuulliset mukautukset tosiasiallisen eriarvoisuuden korjaamiseksi⁹³.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan tapauksessa on ollut ratkaistavana muun muassa koulutuksen järjestäjän yhdenvertaisuuslain 5 ja 6 §:n mukaisen yhdenvertaisuuden edistämismääräyksen laiminlyöminen⁹⁴. Tapauksessa liikuntarajoitteinen lapsi kävi koulua remontin vuoksi väistötiloissa. Väistötilojen esteettömän sisäänkäynnin vuoksi liikuntarajoitteinen lapsi joutui kulkemaan joka päivä monta kertaa merkittävästi pidemmän ja hankalamman reitin verraten muihin esteellistä sisäänkäyntiä käyttäviin lapsiin. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi lapsen joutuneen vammaisuuden takia epäedullisempaan asemaan, kun verrataan muihin samaa koulua käyviin oppilaisiin. Lautakunta katsoi vastaajan laiminlyöneen yhdenvertaisuuslain 5 ja 6 §:n mukaisen yhdenvertaisuuden edistämismääräyksen ja velvoitti vastaajaa tekemään tarvittavat yhdenvertaisuuden edistämistoimenpiteet, jotta vammaiset lapset voivat käydä muiden lasten kanssa yhdenvertaisesti koulua. Koulutuksen järjestäjän yhdenvertaisuuden edistämistoimenpiteet eivät olleet tapauksessa riittävän tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhteisia. Koulun tilojen esteettömyys ja koulutuksen saavutettavuus ovat keskeisiä seikkoja, kun pyritään turvaamaan myös vammaisten lasten oikeus koulutukseen. Näiden seikkojen puutteellinen huomiointi koulutuksen järjestäjän toiminnassa voi johtaa siihen, ettei tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteudu tosiasiasa vammaisten lasten keskuudessa.

---

⁹³ EIT tapaus G.L v. Italia (10.9.2020).

⁹⁴ YVTLTK/10XX/20XX, s. 7.

Yhdenvertaisuuslain 6 §:n 2 momentissa veloitetaan koulutuksen järjestäjällä olemaan oppilaitoksessa suunnitelma tarvittavista yhdenvertaisuuden edistämistoimenpiteistä. Yhdenvertaisuuslain esitöissä koulutuksen järjestäjällä on lopullinen vastuu yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisesta, mutta suunnitelman suositellaan olevan oppilaitoskohtainen, jolloin voidaan ottaa huomioon oppilaitosten yksilölliset tarpeet sekä olosuhteet. Yhdenvertaisuussuunnitelmaan tulisi sisällyttää 1 momentissa koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen tekemän arvion perusteella suunnitellut yhdenvertaisuuden edistämistoimenpiteet. Tehokkuuden varmistamiseksi suunnitelmassa olisi hyvä olla kuvaus aikaisemmin toteutetuista edistämistoimista ja toimien vaikutuksista. Suunnitelmassa olisi tarpeellista myös tarkastella opetusmateriaalien asianmukaisuutta moniarvoisessa yhteiskunnassa, syrjinnän vaarassa olevien ryhmien tarpeiden huomioonottamista opetuksen järjestämisessä, kiusaamisen ja häirintään puuttumista sekä mahdollisten syrjivien tapojen, asenteiden ja käytäntöjen tunnistamista ja poistamista⁹⁵.

Yhdenvertaisuuslain 6 §:n 3 momentissa veloitetaan koulutuksen järjestäjää ja tämän ylläpitämää oppilaitosta varaamaan muun muassa oppilaille ja heidän huoltajilleen mahdollisuuden tulla kuulluksi yhdenvertaisuuden edistämistoimenpiteistä. Lapsen oikeuksien sopimuksessa 3 artikla 1 kohdassa veloitetaan varmistamaan lapsen edun sisällyttäminen asianmukaisesti kaikkiin julkisten laitosten toimiin ja kaikkiin lapsia joko suoraan tai välillisesti koskeviin täytäntöönpanotoimiin sekä hallinnollisiin ja oikeudellisiin menettelyihin ja että sitä sovelletaan niissä johdonmukaisesti⁹⁶. Lapsen edun mukaista voisi olla myös kuulla lapsia tietyissä tilanteissa. Yhdenvertaisuuslain esitöissä mainitaan, että nimenomaan oppilaille ja heidän huoltajilleen tulee varata mahdollisuus tulla kuulluksi perusopetusta järjestäessä. Yhtenä tarkoituksena yhdenvertaisuuslain kuulemisvelvollisuudessa on se, että annetaan asianomaisille mahdollisuus saada tarpeellisia tietoja suunnitelman laatimisesta sekä varataan

---

⁹⁵ HE 19/2014 vp s. 63.

⁹⁶ Lapsiasiavaltuutettu, 2014, s. 5.

asianomaisille mahdollisuus myös vaikuttaa yhdenvertaisuussuunnitelman sisältöön. Laissa ei ole tarkempia menettelysääntöjä kuulemisvelvollisuuden toteuttamiseksi, mutta kuulemisessa tulee ottaa huomioon esimerkiksi lapsen kehitystaso⁹⁷.

3.3 Kohtuulliset mukautukset, niiden myöntäminen ja toteuttaminen

Vammaisyleissopimuksen 2 artiklassa määritellään kohtuullisten mukautusten olevan yksittäisissä tapauksissa tarpeen mukaan toteutettavia tarpeellisia ja asianmukaisia muutoksia ja järjestelyjä sekä toimilla ei saa olla kohtuutonta tai suhteetonta rasitetta. Kohtuulliset mukautukset ovat siis yhdenvertaisuuteen pyrkiviä toimenpiteitä⁹⁸. Kohtuulliset mukautukset ovat aineellisia ja organisatorisia toimenpiteitä sekä ne tulee erottaa käsitteellisesti muualla lainsäädännössä säädettyistä yleis- ja pysyväisluonteisista esteettömyystoimenpiteistä⁹⁹. Kohtuullisia mukautuksia voi olla muun muassa saavutettavaksi ja esteettömäksi tietojen ja tilojen muuttaminen vammaisille henkilöille, laitteiden muokkaaminen, toiminnan uudelleenjärjestäminen, opetusstrategioiden ja oppimateriaalien mukauttaminen, tukihenkilöstön käytettävyys ilman kohtuuttomia ja perusteettomia rasitteita¹⁰⁰.

Kohtuulliset mukautukset ovat yksilöön kohdistuvia toimenpiteitä, joita opetuksen järjestäjällä on velvollisuus tehdä¹⁰¹. Yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaan viranomaisia, koulutuksen järjestäjiä, työnantajaa ja tavaroiden tai palvelujen tarjoajaa velvoitetaan tekemään asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa käyttää viranomaisen palveluita sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. Yhdenvertaisuuslain tullessa voimaan 2015 laajennettiin kohtuullisten mukautusten tekemiseen

---

⁹⁷ HE 19/2014 vp, s. 63.

⁹⁸ HE 284/2014 vp, s. 25.

⁹⁹ Anttila ja muut, 2025, s. 323.

¹⁰⁰ Ihmisoikeuskeskus, 2018, s. 21.

¹⁰¹ Pölönen, 2022, s. 232.

velvoitettujen piiri yleiseksi sekä säädettiin kohtuullisten mukautusten epääminen erityiseksi syrjinnän muodoksi, mikä todetaan yhdenvertaisuuslain 8 §:n 2 momentissa¹⁰².

Yhdenvertaisuuslain esitöissä todetaan kohtuullisten mukautusten olevan kyseisessä tilanteessa tarvittavia sekä niiden olevan luonteeltaan tapauskohtaisia. Kohtuullisten mukautusten tulee myös vastata tällaisessa tilanteessa vammaisen henkilön tarpeisiin¹⁰³. Kohtuullinen mukauttaminen on niin sanotusti *ex nunc* velvollisuus. Tällöin se tulee taata siitä hetkestä lähtien, kun vammaisen henkilön esteettömyyden ja saavutettavuuden tarve ilmenee esteellisessä tilanteessa tai ympäristössä tai kun vammaisen henkilö haluaa käyttää oikeuksiaan¹⁰⁴. Yhdenvertaisuuslain esitöissä mainitaan kohtuullinen mukautuksen olevan niin sanotusti tarvittava, kun palvelu ei ole saatavilla samalla tavalla vammaiselle henkilölle ilman kohtuullista mukautusta verrattuna muihin henkilöihin. Kohtuullinen mukautus voi tällöin olla esimerkiksi näkövamman auttaminen jossain konkreettisessa tilanteessa¹⁰⁵.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean yleiskommentissa nro 6 kerrotaan, että velvollisuus kohtuullisiin mukautuksiin ei kuitenkaan rajoitu pelkästään tilanteisiin, joissa vammaisen henkilö on erikseen pyytänyt kohtuullisen mukautuksen tekemistä tai joissa voidaan osoittaa väitetyksi velvollisen tahon olleen tietoinen kyseessä olleen henkilön vammaisuudesta. Velvollisuus tehdä kohtuullisia mukautuksia koskee myös sellaisia tilanteita, kun mahdollisen velvollisen tahon olisi tullut ymmärtää, että kyseessä olleella henkilöllä on jonkinlainen vamma¹⁰⁶. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi eräässä tapauksessa työ- ja elinkeinotoimiston laiminlyöneen velvollisuutensa kohtuullisiin mukautuksiin yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaisesti. Tapauksessa työ- ja elinkeinotoimisto ei ollut harkittaessa hakijan asiaa huomionnut tai soveltanut

---

¹⁰² Anttila ja muut, 2025, s. 320.

¹⁰³ HE 19/2014 vp, s. 79.

¹⁰⁴ Ihmisoikeuskeskus, 2018, s. 22.

¹⁰⁵ HE 19/2014 vp, s. 79.

¹⁰⁶ Ihmisoikeuskeskus, 2018, s. 23.

yhdenvertaisuuslain 15 §:n 1 momentin mukaista viranomaisen velvollisuutta kohtuullisiin mukautuksiin. Tapauksessa lautakunta totesi, ettei yhdenvertaisuuslain 15 §:n sanamuoto aseta edellytykseksi sitä, että vammaisen henkilön tulisi vaatia mukautusta tai myötävaikuttaa asiaan, jotta viranomaisen velvoite tehdä mukautuksia syntyisi¹⁰⁷.

Yhdenvertaisuuslain esitöissä todetaan, ettei olosuhteiden tarvitse olla täsmälleen samanlaiset kohtuullisten mukautusten jälkeen vammaisille ihmisille verrattuna muihin ihmisiin palveluita tarjottaessa. Olennaista on sen sijaan, että palvelut ovat saavutettavia vammaisten ihmisten kohtuullisten mukautusten myötä. Lopullisen päätöksen kohtuullisen mukautuksen toteuttamisesta tekee mukautuksiin velvoitettu taho¹⁰⁸. Yhdenvertaisuuslain esitöissä määritellään kohtuullisten mukautusten olevan pääsääntöisesti pienimuotoisia muutoksia esimerkiksi toimintatavoissa tai palvelun järjestämisessä¹⁰⁹. Hallituksen esityksessä yhdenvertaisuuslain muuttamisesta kerrotaan kohtuullisia mukautuksia koskevan sääntelyn perustuvan tapauskohtaiseen kokonaisarviointiin, jossa huomioidaan niin vammaisen henkilön tarpeet sekä toimijaan ja mukautuksiin liittyviä kriteerejä. Mukautusten sääntely vaikuttaa useisiin eri toimijoihin ja tilanteisiin, jonka vuoksi säännös kohtuullisista mukautuksista on hyvin monitulkintainen¹¹⁰. Tulkinnan täsmentämiseksi on useimmiten pohjauduttu vuoden 2015 yhdenvertaisuuslain hallituksen esityksen perusteluihin ja osa näistä perusteluista on ohjannut tulkintaa liian suppeaan tulkinnan suuntaan suhteessa vammaisyleissopimukseen¹¹¹. Mukautuksissa ei ole kuitenkaan aina kyse pienimuotoisista ja vähäisistä mukautustoimenpiteistä, vaan keskeistä on se, että vammaisten oikeudet toteutuvat siten, ettei mukautus ole liian kohtuuton toimijalle¹¹².

---

¹⁰⁷ YVTLTK/2XX/2015.

¹⁰⁸ HE 19/2014 vp, s. 79.

¹⁰⁹ HE 19/2014 vp, s. 82.

¹¹⁰ HE 148/2022 vp, s. 9.

¹¹¹ HE 148/2022 vp, s. 9–10.

¹¹² HE 148/2022 vp, s. 10.

Yhdenvertaisuuslain esitöissä todetaan, että kohtuullisten mukautusten tulee olla asianmukaisia eli tarkoituksenmukaisia, turvallisia sekä niistä ei saa aiheutua vahingon vaaraa. Ajatus asianmukaisuusvaatimuksessa on se, että toimenpiteet ovat tehokkaita ja käytännöllisiä. Mukautuksen toimenpiteen pitää vastata vammaisen henkilön tarpeeseen, toteuttaa kohtuullisessa ajassa kohtuullisen mukautuksen pyynnön esittämisestä sekä mukautuksen on oltava käytännön kannalta olosuhteisiin soveltuva¹¹³.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea toteaa yleiskommentissaan nro 6 velvoitteen kohtuullisten mukautusten tekemisestä jakautuvan kahteen osaan, jossa ensimmäisessä velvollisuus sisältää lakisääteisen velvollisuuden tehdä kohtuulliset mukautukset. Velvollisuuden toisessa osassa on varmistaa, että kohtuullisten mukautusten tekeminen ei aiheuta suhteetonta taikka kohtuutonta rasitetta velvolliselle taholle¹¹⁴. Kohtuullisen mukautuksen kohtuullisuutta arvioitaessa tulee huomioida ensiksi vammaisen henkilön tarpeet ja tämän jälkeen arvioida kohtuullisen mukautuksen kohtuuttomuutta toimijan kannalta¹¹⁵. Yhdenvertaisuuslain esitöissä todetaan, ettei mukautusten luonteeseen kuulu niiden toteuttamisen muodostuminen kohtuuttomaksi¹¹⁶. Mukautusten kohtuullisuuden arvioimisessa huomioidaan sekä kokonaisuus että konkreettisesti tilanteessa olennaiset seikat, mutta yhdenvertaisuuslain 15 §:n 2 momentin mukaan huomioidaan myös vammaisten ihmisten tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitettun toimijan koko taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki¹¹⁷.

Hallituksen esityksessä yhdenvertaisuuslaista kerrotaan kohtuullisten mukautusten yhtenä tarkoituksena olevan muun muassa koulutuksen saaminen. Kohtuulliset mukautukset saattavat olla tarpeellisia koulutukseen pääsemisessä, koulutuksesta suoriutumisessa ja opinnoissa etenemisessä. Kohtuullisten mukautusten säännös ei

---

¹¹³ HE 19/2014 vp, s. 80.

¹¹⁴ Ihmisoikeuskeskus, 2018, s. 23.

¹¹⁵ HE 148/2022 vp, s. 69.

¹¹⁶ HE 19/2014 vp, s. 80.

¹¹⁷ HE 19/2014 vp, s. 81.

tarkoita oppilaalla olevan oikeus päästä juuri tietynlaiseen oppilaitokseen tai mihin tahansa oppilaan valitsemaan oppilaitokseen. Velvoite kohtuullisiin mukautuksiin kohdistuu koulutuksen järjestäjään, jonka velvoitteena on huolehtia yleisesti vammaisten ihmisten oikeudesta saada haluamaansa koulutusta¹¹⁸. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen eräessä tapauksessa on keskeisenä koulutuksen järjestäjän velvollisuus tehdä kohtuullisia mukautuksia koulutukseen pääsemisessä. EIT katsoi tapauksessa Turkin loukanneen EIS:n 14 artiklaa tulkittuna yhtä aikaa ensimmäisen lisäpöytäkirjan 2 artiklan kanssa, kun musiikkioppilaitos hakijan sokeuden takia ei hyväksynyt henkilöä opiskelijaksi sekä oppilaitos ei ollut missään vaiheessa harkinnut mahdollisuutta kohtuullisiin mukautuksiin mahdollistaakseen hakijan koulutuksen kyseisessä oppilaitoksessa¹¹⁹.

Perusopetuslaissa koulutuksen järjestäjille eli kunnille on säädetty lisävelvoitteita perustuslain 16 §:n 1 momentissa, jotta voidaan toteuttaa maksuttoman perusopetuksen perusoikeus¹²⁰. Perusopetuslain 32 §:n mukaan oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen silloin, kun perusopetuksessa olevan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pidempi. Perusopetuslain 32 §:ssä todetaan, että perusopetusta saava oppilas on oikeutettu saamaan maksuttoman kuljetuksen silloin, kun edellä tarkoitettu matka on oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioiden muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi. Korkeimman hallinto-oikeuden oikeuskäytännössä on tullut esille tapauksia, joissa maksuton koulukuljetus on katsottu velvollisuudeksi tehdä kohtuullisia mukautuksia. Esimerkiksi korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa oppilas hänen vammaansa liittyen käyttäytyi häiritsevästi tai väkivaltaisesti ja täten koulupäivä saatettiin joutua keskeyttämään käyttäytymisen perusteella. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että oppilaalle tulisi järjestää tällaisina päivinä koulukuljetus, ja koulutuksen järjestäjällä on velvoite huomioida jokaisen yksittäistapauksen piirteet päättäessään etuudesta koulumatkaan liittyen¹²¹. Täten

---

¹¹⁸ HE 19/2014 vp, s. 80.

¹¹⁹ EIT tapaus *Çam v. Turkki* (23.2.2016).

¹²⁰ Kotkas, 2020, s. 828.

¹²¹ KHO 2019:7.

oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen ei siis liity suoraan oppimisympäristöön tai opetukseen, joiden katsotaan kuuluvan kohtuullisten mukautusten asialliseen soveltamisalaan¹²². Tässäkin tapauksessa on kyseessä koulutukseen pääseminen, jolloin kohtuulliset mukautukset voivat olla tarpeellisia.

Korkein hallinto-oikeus myös toisessa tapauksessa katsoi, että maksuton koulukuljetus tulisi myöntää oppilaalle yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitettuna kohtuullisena mukautuksena. Ratkaistavana oli se, onko kaupungin esi- ja perusopetuksen oppilashuollon päällikkö voinut hylätä oppilaan koulumatka-avustushakemuksen, kun Y:n ala-asteen koulu ei ole oppilaan lähikoulu. Tapauksessa oli kiistatonta oppilaan oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen perusopetuslain 32 §:n mukaan. Asiassa saadun selvityksen mukaan oppilas tarvitsi harvinaisen perinnöllisen sairautensa vuoksi mahdollisimman vakaita elinolosuhteita myönteisen kokonaiskehityksen turvaamiseksi. Kaupunki ei voinut edellyttää maksuttoman koulukuljetuksen saamiseksi oppilasta vaihtamaan Y:n ala-asteelta lähikouluunsa Z:n ala-asteelle huomioiden oppilaan sairaudesta ja sairauden vaikutuksista oppilaan käyttäytymiseen saadun selvityksen mukaan. Tapauksessa ei myöskään kuljetuskustannuksia ei voitu pitää kohtuuttomina¹²³. Yhdenvertaisuuslain esitöissä todetaan, ettei yhdenvertaisuuslain 15 § edellytä toimijan taloudelliseen asemaan nähden kohtuuttomia kustannuksia aiheuttavia toimenpiteitä. Kohtuullisuusharkinnassa tulee huomioida kuitenkin mukautusten toteuttamisella mahdollisesti saavutettavat hyödyt, kuten esimerkiksi palvelujen saatavuuden ja laadun paraneminen¹²⁴. Tapauksessa todettiin, ettei kuljetuskustannukset ole kohtuuttomia toimijalle, mutta tapauksen kohtuullinen mukautus toi oppilaalle palvelun saatavuuden kannalta huomattavan muutoksen parempaan suuntaan.

Korkeimman hallinto-oikeuden eräässä tapauksessa ratkaistavana oli kaupungin velvollisuus järjestää maksuton koulukuljetus oppilaalle hänen olosuhteensa

---

¹²² Kotkas, 2020, s. 829.

¹²³ KHO 2020:60.

¹²⁴ HE 19/2014 vp, s. 81.

huomioiden yhdenvertaisuuslain mukaisena kohtuullisena mukautuksena myös kodista, joka ei ole ilmoituksen perusteella hänen virallinen asuinpaikkansa. Oppilaalle oli myönnetty koulukuljetus terveydellisistä syistä, sillä oppilaan oireisto vaikuttaa heikentävästi hänen toimintakykyynsä. Tässäkin tapauksessa korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei matkakustannukset ole korkeammat toisen vanhemman luota kouluun, jolloin lisäkustannukset eivät ole kohtuuttomia kaupungin kannalta. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että oppilaalle tulee myöntää yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä tarkoitettuna kohtuullisena mukautuksena oppilaan hakema koulukuljetus¹²⁵. Lapsen oikeuksien sopimuksessa taattu muun muassa tuomioistuinten velvollisuus ottaa toimissaan huomioon lapsen etu voi myös olla olennaista kohtuullisia mukautuksia mietittäessä. Lapsen ja vammaisen lapsen etu voi olla se, että hänen koulutuksensa saamista helpottaa tarpeelliset kohtuulliset mukautukset.

---

¹²⁵ KHO 2023:38.

4 Johtopäätökset

Tutkielmassa tarkasteltiin koulutuksen järjestäjän velvollisuutta edistää vammaisten lasten yhdenvertaisuutta kohtuullisin mukautuksin. Tutkielmassa tarkasteltiin edellä mainittua koulutuksen järjestäjän velvoitetta etenkin yhdenvertaisuuslain säännösten sekä kansainvälisten ihmisoikeussopimusta eli YK:n vammaisyleissopimuksen ja lapsen oikeuksien sopimuksen säännösten kautta. Tavoitteena oli selvittää, miten voimassa oleva kansallinen sekä kansainvälinen lainsäädäntö pystyy säännöksiin ennaltaehkäisemään etenkin vammaisten lasten syrjintää ja eriarvoisuutta. Tutkielman tutkimuskysymyksenä oli: Mitä velvollisuuksia yhdenvertaisuuslaki ja muu soveltuva lainsäädäntö kohtuullisista mukautuksista asettavat koulutuksen järjestäjälle edistääkseen vammaisten lasten yhdenvertaisuutta?

Yhdenvertaisuus tarkoittaa ihmisten samanarvoisuutta erilaisuudesta huolimatta ja yhdenvertaisuuden periaate edellyttää yksilöiden ja yhteiskunnan kunnioittavan ihmisten moninaisuutta, myös vammaisia henkilöitä, ja huomioi tämän omassa toiminnassaan¹²⁶. Vammaisten lasten yhdenvertaisuus taataan niin kansainvälisissä kuin kansallisessa lainsäädännössä. Kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa sekä etenkin YK:n lapsen oikeuksia koskevassa sopimuksessa ja YK:n vammaisyleissopimuksessa säädetään lapsien ja vammaisten ihmisten perustavanlaatuisista oikeuksista¹²⁷.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuus taas pyrkii poistamaan yhteiskunnassa esiintyvää tosiasiallista eriarvoisuutta, joka voi syntyä esimerkiksi lainsäädännöstä, erilaisesta julkisen vallan ja yksityisten toimijoiden toiminnasta sekä myös erilaisista oikeudellisista, taloudellisista ja yhteiskunnallisista rakenteista¹²⁸. Vammaisyleissopimuksessa asetetaan sopimusvaltioille aktiivisia toimintavelvoitteita syrjinnästä pidättäytymisen lisäksi, ja näiden toimintavelvoitteiden tarkoituksena onkin vammaisten henkilöiden tosiasiallisen

---

¹²⁶ HE 284/2014 vp, s. 27.

¹²⁷ Helander & Vahtera, 2021, s. 33.

¹²⁸ Ojanen, 2025, s. 12.

yhdenvertaisuuden saavuttaminen¹²⁹. Yhdenvertaisuuslain 6 §:n mukainen koulutuksen järjestäjä vastuu edistää yhdenvertaisuutta on keskeinen, kun tarvitaan aktiivisia toimia yksilön oikeuksien suojaamiseksi ulkopuolisilta loukkauksilta sekä tosiasiallisten edellytysten luomista yhdenvertaisuuden ja syrjinnän kiellon toteutumiseksi¹³⁰. Yhdenvertaisuuslain 6 §:ssä mainitut yhdenvertaisuuden arviointi oppilaitoksen toiminnasta, yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen sekä kuulemisvelvollisuus yhdenvertaisuuden edistämistoimenpiteistä velvoittavat koulutuksen järjestäjää edistämään juuri tosiasiallista yhdenvertaisuutta.

Kohtuullisilla mukautuksilla nimenomaan poistetaan esteitä osallistua opetukseen sekä niiden avulla autetaan oppimaan tietoja ja taitoja yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa¹³¹. Mukautukset ovat yksilöön kohdistuvia toimia, joita opetuksen järjestäjällä on velvollisuus tehdä¹³². Koulutuksen järjestäjällä on *ex nunc* velvollisuus kohtuullisiin mukautuksiin, jolloin koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus taata mukautus siitä hetkestä lähtien, kun vammaisen henkilön esteettömyyden tai saavutettavuuden tarve ilmenee esteellisessä tilanteessa tai ympäristössä tai kun vammaisen ihminen haluaa käyttää oikeuksiaan¹³³. Vammaisen henkilön ei tarvitse siis aina pyytää tätä mukautusta oikeuksien toteutumiseksi, vaan velvollisuus tehdä mukautuksia koskee myös tilanteita, joissa mahdollisen velvollisen tahon olisi tullut ymmärtää, että mukautuksia tulisi tehdä esteiden poistamiseksi oikeuksien tieltä.

Velvoite kohtuullisiin mukautuksiin kohdistuu vain sellaiseen koulutuksen järjestäjään, jolla velvollisuutena on yleisesti huolehtia vammaisten ihmisten oikeudesta saada koulutusta¹³⁴. Vaikka siis mukautukset ovat keskeisiä, kun turvataan vammaisten lasten koulutuksen saamista yhdenvertaisesti muiden kanssa, niin koulutuksen järjestäjää ei ole

---

¹²⁹ Helander & Vahtera, 2021, s. 38.

¹³⁰ Lavapuro, 2025, s. 56.

¹³¹ Pölönen, 2022, s. 234.

¹³² Pölönen, 2022, s. 232.

¹³³ Ihmisoikeuskeskus, 2018, s. 22.

¹³⁴ HE 19/2014 vp, s. 80.

velvoitettu takaamaan vammaiselle lapselle oikeutta päästä ihan mihin tahansa haluamaansa oppilaitokseen.

Yhdenvertaisuuslain esitöiden perustelut ja näiden tulkinta voi ohjata liian suppeaan tulkinnan suuntaan verrattuna vammaisyleissopimukseen, kun arvioidaan mukautusten kohtuullisuutta. Yhdenvertaisuuslain esitöissä todetaan mukautusten olevan pienimuotoisia muutoksia velvoitetun tahon toiminnassa, mutta mukautuksissa ei ole kuitenkaan aina kyse pienimuotoisista ja vähäisistä mukautustoimenpiteistä, vaan keskeistä on vammaisten oikeuksien toteutuminen siten, ettei mukautus ole liian kohtuuton velvoitetulle toimijalle¹³⁵. Vaikkakin siis koulutuksen järjestäjä on velvoitettu tekemään muitakin kuin niin sanotusti pienimuotoisia mukautustoimia, niin kohtuuttomien mukautusten tekemiseen ei ole koulutuksen järjestäjällä velvollisuutta. Arvioinnissa tuleekin ottaa aina huomioon toimijan toiminnan luonne, laajuus ja mukautusten arvioidut kustannukset sekä toimijan taloudellinen asema ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki yhdenvertaisuuslain 15 §:n 2 momentin mukaan.

Koulutuksen järjestäjällä voi siis olla vaikeuksia tulkita nykyistä lainsäädäntöä toteuttaessaan kohtuullisia mukautuksia, kun ei ole selkeyttä aina siitä, mikä on kohtuullista ja mikä kohtuutonta koulutuksen järjestäjän kannalta. Lainsäädännön tulisi olla yhtenäistä ja selkeämpää sen osalta, kun koulutuksen järjestäjä päättää mukautusten myöntämisestä. Vammaisten lasten oikeudet voisi toteutua yhdenvertaisemmin ja myös vammaisten lasten tarpeet huomioitaisiin paremmin koulutuksen saamisessa, kun koulutuksen järjestäjä osaisi jo ennakolta ottaa huomioon mukautukset toiminnassaan. Tutkielman myötä jatkotutkimusideana voisi olla laajentaa tarkastelua nimenomaan lainsäätäjän vastuuseen edistää yhdenvertaisuutta kohtuullisin mukautuksin.

---

¹³⁵ HE 148/2022 vp, s. 10.

Lähteet

- Ahola, S., Nordlund-Spiby, R. & Lind, S. (2019). Vammaiset ja toimintakyvyltään rajoitteiset lapset. Teoksessa Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V. M. & Lillsunde, P. (toim.), *Väkivallaton lapsuus: toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025* s. 422–428, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4123-6>
- Anttila, O & Nieminen, L. (2025). Yhdenvertaisuuslain säännökset: 6 §. Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta. Teoksessa Anttila, O & Ojanen, T. (toim.), *Yhdenvertaisuuslaki kommentein* s. 53–444. Alma Insights. 2., uudistettu painos. <https://proxy.uwasa.fi/login?qurl=https%3A%2F%2Fproxy.uwasa.fi%2Flogin%3Furl%3Dhttps%3A%2F%2Fverkkokirjahylly.almatalent.fi%2Fteos%2F25ty451324>
- Anttila, O., Kortteinen, J. & Ojanen, T. (2025). Yhdenvertaisuuslain säännökset: 15 § Kohtuulliset mukautukset vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi. Teoksessa Anttila, O. & Ojanen, T. (toim.), *Yhdenvertaisuuslaki kommentein* s. 53–444. Alma Insights. 2. uudistettu painos. <https://verkkokirjahylly-almainsights-fi.proxy.uwasa.fi/teos/CADBBXFTEB#kohta:Kirjoittajavastuut/piste:t4x>
- Arajärvi, P. (2021). *Koulutusoikeus: koulutukselliset oikeudet ja velvollisuudet*. Alma Insights. <https://proxy.uwasa.fi/login?qurl=https%3A%2F%2Fproxy.uwasa.fi%2Flogin%3Furl%3Dhttps%3A%2F%2Fverkkokirjahylly.almatalent.fi%2Fteos%2F21ju444784>
- Hakalehto, S. (2025). *Lapsioikeuden perusteet*. Alma Insights. 2. uudistettu painos. <https://proxy.uwasa.fi/login?qurl=https%3A%2F%2Fproxy.uwasa.fi%2Flogin%3Furl%3Dhttps%3A%2F%2Fverkkokirjahylly.almatalent.fi%2Fteos%2F25ju452093>
- Helander, M. & Vahtera, S. (2021). Vamman kanssa elävän lapsen perus- ja ihmisoikeudet. Teoksessa Schalin, A. & Pekkarinen, E. (toim.). *Vammaisuus ja lapsen oikeudet: lapsen elämää vamman kanssa*, s. 32–49. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-942-1>

- Hetemäki, I., Rontu, K., Mäki, J. & Mahkonen, S. (2011). *Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja*. Unicef. Edita.
- Ihmisoikeuskeskus. (2016). *Yleiskommentti nro 4 (2016) oikeudesta inklusiiviseen koulutukseen*. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea. https://bin.yhdistysavain.fi/1586428/qcqaQ0MLPA2IL8ffqKXV0_gpz1/CRPD-komitean%20yleiskommentti%204.pdf
- Ihmisoikeuskeskus. (2018). *Vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea: Yleiskommentti nro 6 (2018) yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä*. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea. https://bin.yhdistysavain.fi/1586428/nyUSf6hFJPGkVgmV2Bev0X9Tvy/CRPD_yleiskommentti_nro_6_FI.pdf
- Kortteinen, J. (2025). Yhdenvertaisuuslain säännökset: 19 §. Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävät ja toimivalta. Teoksessa Anttila, O & Ojanen, T. (toim.), *Yhdenvertaisuuslaki kommenttein* s. 53–444. Alma Insights. 2. uudistettu painos. <https://proxy.uwasa.fi/login?qurl=https%3A%2F%2Fproxy.uwasa.fi%2Flogin%3Furl%3Dhttps%3A%2F%2Fverkkokirjahylly.almatalent.fi%2Fteos%2F25ty451324>
- Kotkas, T. (2020). Kohtuulliset mukautukset sosiaaliturvajärjestelmässä. *Lakimies* 1/2020, 822–844. <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/lakimies/216440002.pdf>
- Kuosma, T. (2018). *Kansainväliset vammaisoikeudet*. Atrain & Nord.
- Lapsiasiavaltuutettu. (2010). *Yleiskommentti nro 9: vammaisten lasten oikeudet*. YK:n lapsen oikeuksien komitea. CRC/C/GC/9. https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_9_julkaisu.pdf/d79954ae-a0b8-39ac-9654-76e35af881e3/CRC_C_GC_9_julkaisu.pdf?t=1465380716000
- Lapsiasiavaltuutettu. (2014). *Yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta)*. YK:n lapsen oikeuksien komitea. CRC/C/GC/14. https://lapsiasia.fi/documents/25250457/37288006/CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf/c9407429-51cc-308e-a490-dff4d8ef0087/CRC_C_GC_14_julkaisu.pdf?t=1465381208000

- Lavapuro, J. (2025). Yhdenvertaisuuslain säännökset: 1 § Lain tarkoitus. Teoksessa Anttila, O & Ojanen, T. (toim.), *Yhdenvertaisuuslaki kommentein* s. 53–444. Alma Insights. 2. uudistettu painos. <https://proxy.uwasa.fi/login?qurl=https%3A%2F%2Fproxy.uwasa.fi%2Flogin%3Furl%3Dhttps%3A%2F%2Fverkkokirjahylly.almatalent.fi%2Fteos%2F25ty451324>
- Määttä, T. & Paso, M. (2022). *Johdatus oikeudellisen ratkaisun teoriaan*. Oikeustieteellinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. <https://doi.org/10.31885/9789515169747>
- Nieminen, L. & Ojanen, T. (2025). Yhdenvertaisuuslain säännökset: 9 § Positiivinen erityiskohtelu. Teoksessa Anttila, O. & Ojanen, T. (toim.). *Yhdenvertaisuuslaki kommentein*, s. 53–444. Alma Insights. 2. uudistettu painos. <https://proxy.uwasa.fi/login?qurl=https%3A%2F%2Fproxy.uwasa.fi%2Flogin%3Furl%3Dhttps%3A%2F%2Fverkkokirjahylly.almatalent.fi%2Fteos%2F25ty451324>
- Nurmi-Koikkalainen, P. (2017). Mitä vammaisuudella tarkoitetaan? Teoksessa Nurmi-Koikkalainen, P., Ahola, S., Gissler, M., Halme, N., Koskinen, S., Luoma, M-L., Malmivaara A., Muuri, A., Sainio, P., Sääksjärvi, K. & Väyrynen, R. (toim.). *Tietoa ja tietotarpeita vammaisuudesta – analyysiä THL:n tietotuotannosta*, s. 10–12. Työpaperi 38/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-946-0>
- Ojanen, T. & Scheinin, M. (2010). Yksittäiset perusoikeudet: 1. Suomen valtiosäännön peruseriaatteet (PL 1 §). Teoksessa *Perusoikeudet*. Hallberg, P., Karapuu, H., Ojanen, T., Scheinin, M., Kaarlo, T. & Viljanen, V-P. Alma Insights 2005.
- Ojanen, T. & Scheinin, M. (2010). Yksittäiset perusoikeudet: 2. Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltä (PL 6 §). Teoksessa *Perusoikeudet*. Hallberg P., Karapuu, H., Ojanen, T., Scheinin, M., Kaarlo, T. & Viljanen, V-P. Alma Insights 2005.
- Ojanen, T. (2025). Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltä perus- ja ihmisoikeuksina. Teoksessa Anttila, O. & Ojanen, T. (toim.), *Yhdenvertaisuuslaki kommentein* s. 1–53. Alma Insights. 2. uudistettu painos. <https://proxy.uwasa.fi/login?qurl=https%3A%2F%2Fproxy.uwasa.fi%2Flogin%3Furl%3Dhttps%3A%2F%2Fverkkokirjahylly.almatalent.fi%2Fteos%2F25ty451324>

- Pekkarinen, E. & Schalin, A. (2021). Tiivistelmä. Teoksessa Schalin, A. & Pekkarinen, E. (toim.). *Vammaisuus ja lapsen oikeudet: lapsen elämää vamman kanssa*, s. 3–4. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-942-1>
- Pölönen, K. (2022). Oppimisen tuen sääntely esi- ja perusopetuksessa – yhdenvertaisuutta mutta mitä, miten ja kenelle? *Oikeus*, 51 (2), 225–254. <https://www-edilex-fi.proxy.uwasa.fi/oikeus/1000700003.pdf>
- Schalin, A. & Pekkarinen, E. (2021). Johdanto. Teoksessa Schalin, A. & Pekkarinen, E. (toim.). *Vammaisuus ja lapsen oikeudet: lapsen elämää vamman kanssa*, s. 13–30. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2021:4. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-942-1>
- Tuori, K. & Kotkas, T. (2023). *Sosiaalioikeus*. Alma Talent Oy. 6., uudistettu painos. <https://proxy.uwasa.fi/login?qurl=https%3A%2F%2Fproxy.uwasa.fi%2Flogin%3Furl%3Dhttps%3A%2F%2Fverkkokirjahylly.almatalent.fi%2Fteos%2F23ju446030>
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (2016). *”Vammaisena olen toisen luokan kansalainen” – Selvitys vammaisten syrjintäkokemuksista arjessa*. Oikeusministeriö ja syrjinnän seurantarjestelmä. Helsinki. <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/34271289/%E2%80%9DVammaisena+olen+toisen+luokan+kansalainen%E2%80%9D+%E2%80%93+Selvitys+vammaisten+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+arjessa.pdf/655200f8-6eff-42a0-9c60-766f1002244c/%E2%80%9DVammaisena+olen+toisen+luokan+kansalainen%E2%80%9D+%E2%80%93+Selvitys+vammaisten+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+arjessa.pdf?version=1.1&t=1638427568533>
- Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (17.6.2025). *Yhdenvertaisuusvaltuutetun vuosikertomus 2024*. Noudettu osoitteesta 12.10.2025 [https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/242029071/Yhdenvertaisuusvaltuutetun%20vuosikertomus%202024%20\(PDF\).pdf/72923b20-859b-f677-0491-](https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/242029071/Yhdenvertaisuusvaltuutetun%20vuosikertomus%202024%20(PDF).pdf/72923b20-859b-f677-0491-)

[b9fce4946eae/Yhdenvertaisuusvaltuutetun%20vuosikertomus%202024%20\(PDF\).pdf?version=1.1&t=1750134158037](https://b9fce4946eae/Yhdenvertaisuusvaltuutetun%20vuosikertomus%202024%20(PDF).pdf?version=1.1&t=1750134158037)

Virallislähteet

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

PeVM 25/1994 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintä n:o 25 hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 19/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle yhdenvertaisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 284/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain muuttamisesta.

HE 148/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yhdenvertaisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Oikeuskäytäntö

EIT tapaus Çam v. Turkki (23.2.2016)

EIT tapaus G. L. v. Italia (10.9.2020)

KHO 2019:7

KHO 2020:60

KHO 2023:38

Ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisut

EOA 25.4.2017, 745/4/16

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan ratkaisut

YVTLTK/2XX/2015. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta. (2015). Syrjintäolettama, kohtuulliset mukautukset, vammaisuus, yhdenvertaisuuden edistämistoimet, opiskelu, harkinnanvarainen etuus.

https://www.yvtltk.fi/material/sites/ytaltk/tapausselosteet/hccjnieqm/Tapausseloste_YVTLTK_2XX_2015_Harkinnanvarainen_etuus.pdf

YVTLTK/10XX/20XX. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta. (2023). Vammaisuus, esteetön koulunkäynti, kohtuullinen mukautus, välillinen syrjintä, hyvitys.

https://www.yvtltk.fi/material/sites/ytaltk/tapausselosteet/5ef04rnkg/5_Tapausseloste_YVTLTK-10XX-20XX_Vammaisen_lapsen_oikeus_esteettomaan_koulunkayntiin.docx.pdf